

УДК 336.71

Ільчук П. Г.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри технологій управління,
Національний університет «Львівська політехніка», Україна;
e-mail: pavlo.g.ilchuk@lpnu.ua; ORCID ID: 0000-0003-4636-2309

Коць О. О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
Національний університет «Львівська політехніка», Україна;
e-mail: olha.o.kots@lpnu.ua; ORCID ID: 0000-0001-7123-3635

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ЛІКВІДНОСТІ НА МАКРО- І МІКРОРІВНІ

Анотація. Об'єктом дослідження виступають процеси регулювання ліквідності банків. Ліквідність банківської системи визначає і рівень ефективності діяльності банків, і їхню спроможність виконувати взяті на себе зобов'язання. Сьогодні забезпечення ліквідності банків є однією із ключових проблем функціонування банківської системи України. Регулювання ліквідності банківської системи — одна із трьох сфер монетарного регулювання, тому дослідження теоретичних та практичних особливостей регулювання банківської ліквідності на макро- і мікрорівні є актуальним сьогодні.

У процесі дослідження проаналізовано динаміку рівня ліквідності як для банківської системи України, так і для окремого банку (АТ «БАНК ФОРВАРД») на основі різних показників, що використовуються Національним банком України. Було виявлено наявність надлишкової ліквідності та необхідність її зниження. Запропоновано перелік заходів щодо зниження ліквідності, які можуть бути застосовані на макро- і мікрорівні.

Удосконалення регулювання ліквідності банківської системи має відбуватися відповідно до вимог нового режиму монетарної політики — відповідно до вимог та умов інфляційного таргетування. Схематично підхід до оптимізації регулювання ліквідності банківської системи можна представити як два етапи. На першому етапі має відбутися перехід від домінуючого використання операцій постійного доступу, що має місце сьогодні, до дискреційної монетарної політики, що передбачає стимулювання кредитування економіки та підтримання ліквідності на оптимальному рівні. На другому етапі базовою ціллю є стабілізація інфляції відповідно до таргету і сприяння стійким темпам економічного зростання. Також у дослідженні зазначено, що з метою регулювання ліквідності банківської системи під час різних фаз фінансового циклу доцільно застосовувати різні інструменти і наведено перелік актуальних сьогодні інструментів.

За умови реалізації загроз регулюванню банківської ліквідності доцільно зосереджуватися на заходах мікрорівня, стимулюючи банки до самостійного збалансування рівня їхньої ліквідності.

Ключові слова: банк, ліквідність, банківська система України, макрорівень, мікрорівень, заходи.

Формул: 0; рис.: 3; табл.: 2; бібл.: 28.

Ilchuk P.

Doctor of Economics, Professor,
Head at the Department of Management Technologies,
Lviv Polytechnic National University, Ukraine;
e-mail: pavlo.g.ilchuk@lpnu.ua; ORCID ID: 0000-0003-4636-2309

Kots O.

Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Finance,
Lviv Polytechnic National University, Ukraine;
e-mail: olha.o.kots@lpnu.ua; ORCID ID: 0000-0001-7123-3635

FEATURES OF BANK LIQUIDITY REGULATION AT MACRO AND MICRO LEVELS

Abstract. The study object are the processes of banks liquidity regulation. The banking system liquidity determines both the level of efficiency of banks and their ability to meet their liabilities. Today, ensuring the banks liquidity is one of the key problems in the Ukrainian banking system functioning. Banking system liquidity regulation is one of the three areas of monetary regulation, so the study of theoretical and practical features of banking liquidity regulation at the macro and micro levels is relevant today.

In the course of the research the dynamics of the liquidity level was analyzed both for the banking system of Ukraine and for an individual bank (JSC “BANK FORWARD”) on the basis of various indicators used by the National Bank of Ukraine. Excess liquidity and the need to reduce it were identified. The lists of liquidity reduction measures that can be applied at the macro and micro levels are proposed.

Improving the banking system liquidity regulation should be in accordance with the requirements of the new monetary policy regime — in accordance with the requirements and conditions of inflation targeting. Schematically, the approach to optimizing the regulation of banking system liquidity can be represented in two stages. In the first stage, there should be a transition from the dominant use of permanent access operations, which is taking place today, to discretionary monetary policy, which provides for stimulating lending to the economy and maintaining liquidity at an optimal level. In the second stage, the basic goal is to stabilize inflation in line with the target and promote sustainable economic growth. The study also states that in order to regulate the banking system liquidity during different phases of the financial cycle, it is advisable to use different tools and provides a list of actual instruments.

If the threats of the bank liquidity regulation come real, it is advisable to focus on micro-level measures, encouraging banks to independently balance their level of liquidity.

Keywords: bank, liquidity, Ukrainian banking system, macro level, micro level, measures.

JEL Classification G18, G21, G28, E52, E58

Formulas: 0; fig.: 3; tabl.: 2; bibl.: 28.

Вступ. Сьогодні забезпечення ліквідності банків є однією із ключових проблем функціонування банківської системи України. Підтвердженням цього є постійне вжиття заходів та удосконалення підходів до регулювання банківської ліквідності Національним банком України (НБУ). Управління ліквідністю банківської системи набуло особливої актуальності в Україні у кризові періоди, коли розв’язання проблеми забезпечення ліквідності банків стає одним із пріоритетних. Саме під час виникнення кризи ліквідності банки намагаються акумулювати ресурси, залучаючи клієнтів за допомогою пропозиції високих ставок за депозитами, однак це, зазвичай, негативно впливає на досягнення планових фінансових результатів, що призводить до неплатоспроможності банків.

Сьогодні монетарна політика НБУ має три ключові сфери монетарного регулювання: вартість ресурсів, ліквідність банківської системи і попит / пропозиція іноземної валюти. Саме тому регулювання ліквідності банківської системи є важливим напрямом досліджень, інновацій та імплементації математичних моделей, адже монетарна політика НБУ реалізується відповідно до режиму інфляційного таргетування лише п’ять років.

Об’єктом дослідження виступають процеси регулювання ліквідності банків. Ліквідність банківської системи визначає і рівень ефективності діяльності банків, і їхню спроможність виконувати взяті на себе зобов’язання. Оскільки банківська система підлягає постійному нагляду з боку НБУ, то регулювання ліквідності потребує вжиття інноваційних підходів, що максимально відповідають потребам ринку. Варто зазначити, що впливати на ліквідність банків можна як на макрорівні — застосовуючи монетарні інструменти, що є в розпорядженні НБУ, так і на мікрорівні — змінюючи параметри діяльності конкретного банку (здійснюється виключно на рівні банку), його цілі, пріоритети тощо.

Оскільки в умовах невизначеності та постійного загострення фінансової ситуації в Україні, а також переходу НБУ до нового режиму монетарної політики — інфляційного

таргетування, немає чітко визначеного підходу до регулювання банківської ліквідності, то пошук заходів із регулювання ліквідності банків, що відповідатимуть реаліям української економіки, є актуальним завданням наукових та прикладних досліджень.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Наукові дослідження широко і все-сторонньо розкривають питання регулювання ліквідності банківської системи України, як порівнюючи підходи до і після імплементації інфляційного таргетування, так і розкривають досвід розвинутих країн і можливості його ефективного використання в Україні під час застосування відповідних монетарних інструментів.

Т. В. Путінцева ґрунтовно аналізує сутність ліквідності банків [1, с. 73—80]: «Ліквідність банку — його здатність вчасно і повністю виконувати свої поточні зобов'язання, задовольняти вимоги вкладників і попит позичальників, що визначається збалансуванням активів і пасивів балансу банку, ступенем відповідності строків розміщених активів і залучених банком пасивів». Ліквідність банку і банківської системи України як індикатор ефективності банківської діяльності розкриває О. С. Новосьолова [2, с. 76—82], а от як індикатор економічної нестабільності пропонують розглядати ліквідність банківської системи І. Ю. Стукан і А. П. Стрижак [3, с. 146—152]. Ліквідність банківської системи як якісний показник дієвості монетарного регулювання трактують В. В. Храпкіна, В. В. Крутушкіна [4, с. 144—148], О. В. Шварц [5, с. 291—297].

Окремої уваги заслуговує праця М. С. Бех, у якій аналізується вплив ліквідності на стабільність банківської системи України [6, с. 202—211], а також праця Ю. І. Лернер і О. О. Панчішної, у якій ідентифіковано фактори, що характеризують ліквідність банківської системи [7, с. 72—76].

Проблеми регулювання ліквідності банків і банківської системи загалом висвітлюють О. Ф. Андросова, Д. С. Пекарський [8, с. 139—145], В. В. Коваленко [9], Л. А. Зверук, В. Ю. Руденко [10, с. 394—401], О. І. Тищенко, В. В. Тищенко [11, с. 188—194], В. І. Пугачова, Н. П. Погореленко, О. М. Христофорова [12, с. 145—150]. Проблему забезпечення ефективного регулювання ліквідності банків у сучасних умовах розкриває В. Ю. Чібісова [13, с. 350—357]. Проблеми та шляхи вдосконалення інструментів регулювання ліквідності банківської системи розглядають Л. Ф. Новікова, І. М. Панасейко, К. І. Павлова [14, с. 93—103]. Питанням забезпечення ліквідності банку власні дослідження присвячує О. А. Брегеда [15]. Зниження ліквідності банківської системи як ключову проблему реалізації монетарної політики розкриває О. В. Марченко [16, с. 257—262]. Низку досліджень присвячено різним монетарним інструментам, спрямованим на регулювання ліквідності банків і банківської системи, та особливостям їхнього використання [17].

Зарубіжні дослідження також значну увагу приділяють питанням регулювання ліквідності банків. Зокрема К. Давіно, Е. Джірдін і М. Шабані розкривають механізм формування банківської ліквідності для країн, що розвиваються [18]. Інноваційні підходи до регулювання банківської ліквідності через призму кредитування пропонують Ф. Ананоу, Д. Хропоулос, А. Таразі, Дж. Вілсон [19]. Чинники, що впливають на рівень ліквідності банківської системи, на прикладі різних країн розглядають Х. Н. Фам і Т. Х. Н. Фам [20, с. 185—196], М. Амарал [21, с. 46—64], Дж. Аджаї, К. Лавал [22, с. 220—237], а заходи із забезпечення необхідного рівня банківської ліквідності пропонують Л. Карпінеллі, М. Кросігнані [23, с. 27—47], Г. Чодоров-Рейх, О. Дармоуні, С. Лук і М. Плесер [24].

Отже, питання регулювання ліквідності банківської системи є актуальним і широко висвітленим у науковій літературі.

Проте детальної уваги потребують підходи до регулювання банківської ліквідності в умовах інфляційного таргетування, а також на основі нових нормативів ліквідності, що впроваджені в Україні лише 2019 року. Потребують більш ґрунтового дослідження процеси регулювання ліквідності банків на макро- і мікрорівні, а також їхнє взаємоузгодження задля максимізації очікуваного (планового) ефекту застосування.

Метою статті є ідентифікація теоретичних і прикладних засад регулювання ліквідності банків та розроблення рекомендацій щодо вдосконалення регулювання

ліквідності банківської системи України та ліквідності АТ «БАНК ФОРВАРД». Окремими завданнями дослідження є: 1) порівняння рівня ліквідності окремого банку і банківської системи загалом; 2) виявлення спільних і відмінних закономірностей у зміні рівня ліквідності банків; 3) формування заходів щодо регулювання ліквідності банків.

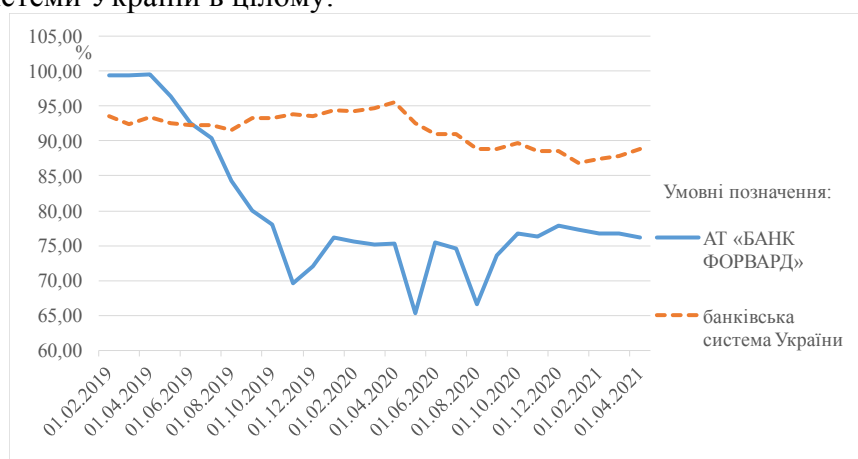
Результати дослідження. Підтримка достатнього рівня ліквідності банківської системи реалізується НБУ шляхом постійного моніторингу її рівня і використання монетарних інструментів, спрямованих на її регулювання. З метою приведення діяльності банків в Україні до міжнародних стандартів «Базель III» НБУ вніс зміни у перелік показників, на основі яких і відбувається регулювання ліквідності банківської системи.

Зокрема, передбачається використання показника LCR (покриття ліквідності) і показника NSFR (чистого стабільного фінансування). З практичного погляду їхнє впровадження сприятиме вдосконаленню регулювання ліквідності як банківської системи України у цілому, так і кожного окремого банку зокрема.

Нові показники, що використовуватимуться під час регулювання ліквідності, передбачають: 1) розгляд ліквідності не «як запасу», а «як потоку», що концентрує увагу на впливах і надходженнях коштів, а також перспективній потребі в цих коштах; 2) вирівнювання частки (18—25 %) високоякісних ліквідних активів банківської системи; 3) зміна депозитного портфеля в напрямі зменшення частки вкладів фізичних осіб, що передбачають можливість дострокового розірвання угоди, і зростання частки класичних строкових депозитів; 4) зміна фінансування банку в напрямі збільшення частки довгострокового фінансування.

Регулювання ліквідності банків доцільно розглядати на мікрорівні, макрорівні та сукупно. На мікрорівні регулювання ліквідності банківської системи здійснює шляхом установлення економічних нормативів, а саме: нормативу короткострокової ліквідності (Н6), коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) і коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR). На макрорівні НБУ застосовує інструменти монетарної політики, змінюючи які, відбувається регулювання ліквідності банківської системи в цілому.

Розглянемо стан ліквідності банку (за матеріалами АТ «БАНК ФОРВАРД») і банківської системи України в цілому на основі аналізування динаміки його нормативів ліквідності. На *рис. 1—3* наведено динаміку нормативу короткострокової ліквідності (Н6), нормативу коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR_{вв}); нормативу коефіцієнта покриття ліквідності в іноземній валюті (LCR_{ів}) для АТ «БАНК ФОРВАРД» і банківської системи України в цілому.

Рис. 1. Динаміка нормативу короткострокової ліквідності (Н6) АТ «БАНК ФОРВАРД» і банківської системи України за 2019—2021 рр.

Примітка. Складено і розраховано за [25].

Норматив короткострокової ліквідності (див. *рис. 1*) був вищим від нормативного значення (60 %) як в АТ «БАНК ФОРВАРД», так і банківської системи України загалом. Спостерігається, починаючи із 01.06.2019, зменшення значення цього нормативу в АТ

«БАНК ФОРВАРД» порівняно із середньобанківським значенням. Загалом, в Україні норматив короткострокової ліквідності поступово знижується, тому наявна в АТ «БАНК ФОРВАРД» тенденція зміни цього показника відповідає галузевим змінам. Основне — це перевищення показником нормативного рівня, що мало місце впродовж усього аналізованого періоду як для АТ «БАНК ФОРВАРД», так і для банківської системи.

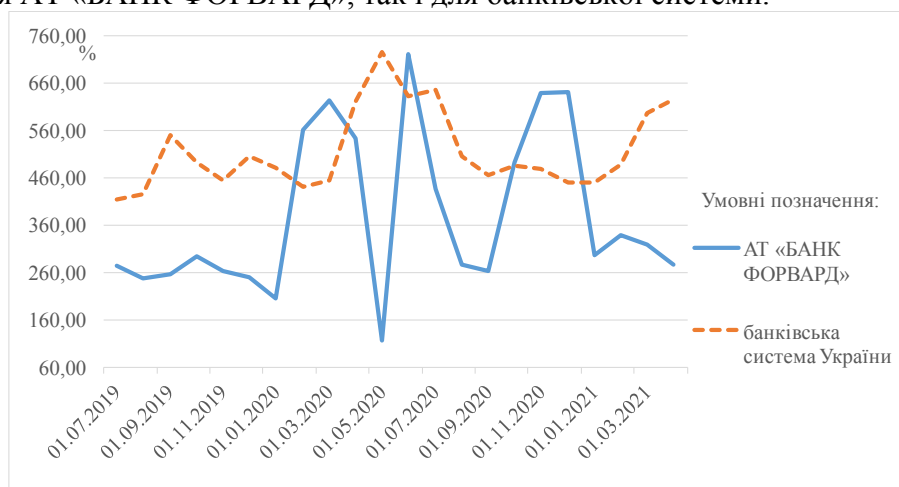

Рис. 2. Динаміка нормативу коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (LCRvw) АТ «БАНК ФОРВАРД» і банківської системи України за 2019—2021 рр.

Примітка. Складено і розраховано за [25].

Динаміка коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (LCRvw) (див. рис. 2) АТ «БАНК ФОРВАРД» і банківської системи України за 2019—2021 рр. не була такою однозначною, як динаміка нормативу короткострокової ліквідності. Так, з рис. 2 бачимо значні коливання аналізованого показника як для АТ «БАНК ФОРВАРД», так і для банківської системи України. Нормативне значення LCRvw є більше ніж 100 %, що виконується впродовж усього аналізованого періоду. Періодам, що характеризуються нестабільністю фінансового середовища і панікою серед населення (зокрема в періоди локдауну і суворих карантинних обмежень), притаманне зростання коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами. А от у період стабілізації та урівноваження грошового ринку має місце його зниження (рис. 3).

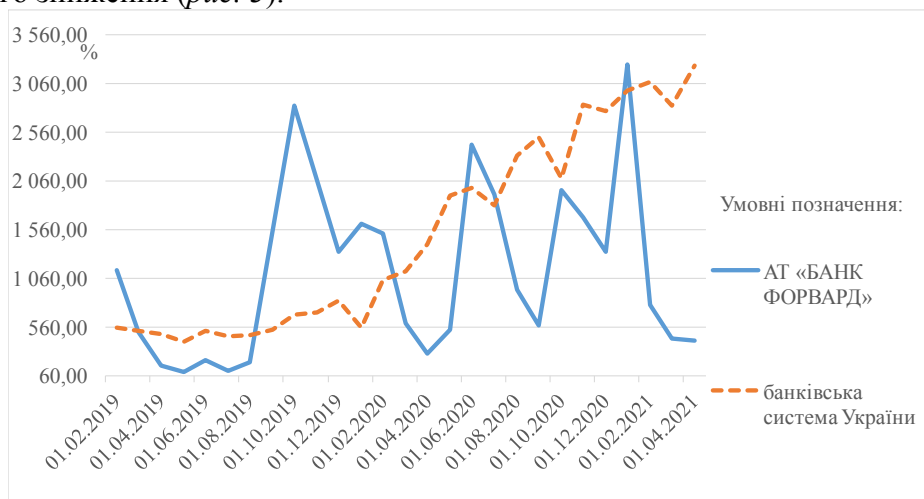

Рис. 3. Динаміка нормативу коефіцієнта покриття ліквідності в іноземній валюті (LCRiv) АТ «БАНК ФОРВАРД» і банківської системи України за 2019—2021 рр.

Примітка. Складено і розраховано за [25].

Аналізуючи динаміку нормативу коефіцієнта покриття ліквідності в іноземній валюті (LCRiv) (див. рис. 3), варто зазначити, що сукупно в банківській системі України спостерігається зростання цього показника і його фактичне значення у понад 20 разів

перевищує нормативні вимоги (100 %). Водночас діяльність АТ «БАНК ФОРВАРД» не характеризувалася стабільною динамікою коефіцієнта покриття ліквідності в іноземній валюті — його значення то різко знижувалися (до 97,91 % за станом на 01.05.2019 — у той період нормативне значення становило 90 %), то різко зростали (до 3 253,55 % за станом на 01.01.2021), проте завжди перевищували нормативні вимоги НБУ.

Така нестабільність динаміки LCRiv зумовлена як нестабільністю монетарної сфери, несприятливими очікуваннями населення щодо валютних коливань, так і неготовністю АТ «БАНК ФОРВАРД» до використання у практичній діяльності нових нормативів ліквідності, запроваджених НБУ відповідно до вимог «Базелю III», адже досвіду ще є недостатньо і це зумовлює потребу в більш ретельній увазі до управління ліквідністю на рівні банку, у застосуванні методів регулювання ліквідності, які раніше в АТ «БАНК ФОРВАРД» не застосовувалися. Формування ефективної системи управління ліквідністю АТ «БАНК ФОРВАРД» повинне спрямовуватися на забезпечення достатнього рівня ліквідності за мінімальних витрат. Такий підхід пояснюється тим, що надлишок ліквідних коштів, а також незбалансованість ресурсної бази має негативний вплив на формування фінансових результатів банків.

Згідно з положеннями Інструкції № 102 [26] від 02.09.2019 такі економічні нормативи, як Н4 (норматив миттєвої ліквідності) і Н5 (норматив поточної ліквідності), не розраховуються. Сьогодні НБУ використовує коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR). Такий коефіцієнт розповсюджений у розвинутих країнах і є суворішим, ніж нормативи Н4 та Н5.

Варто зауважити, що LCRвв у банківській системі є значно нижчий, ніж LCRiv. Така тенденція мала місце впродовж усього аналізованого періоду, а за станом на 01.04.2021 різниця становила понад п'ять разів, що, на наш погляд, спричинено надлишком іноземної валюти в країні та неспроможністю банківської системи її ефективно використовувати у своїй основній діяльності, зокрема для кредитування.

Цікавим також є розподіл банків за рівнем LCRвв. В основному рівень ліквідності банків за показником LCRвв був у межах 150—300 %. Таких банків у банківській системі України 01.07.2019 було 37, а за станом на 01.04.2021 — 34. За аналогічний період утримі зменшилась кількість банків із ліквідністю на рівні 100—150 % (із 15 до п'яти). Також мало місце зростання кількості банків, що володіють значно вищим рівнем покриття ліквідності за всіма валютами, ніж вимагає НБУ. Так, LCRвв, що становить 300—500 % і понад 500 % за станом на 01.04.2021, характеризувалося у 17 банків відповідно (за станом на 01.07.2019 їх було 10 і 14 відповідно). Важливим є контролювання рівня цього показника, оскільки за умови надлишкового рівня ліквідності банку виникають сумніви щодо ефективності використання його активів.

Ще одним новим показником, який почав використовувати НБУ для оцінювання і регулювання ліквідності банків, став коефіцієнт чистого стабільного функціонування (NSFR). Метою використання цього показника є збалансування активів і пасивів банків відповідно до термінів погашення, а також стимулювати залучення короткострокових депозитів і знизити короткострокове фінансування [27]. Фактично NSFR показує мінімальний рівень ліквідності банку і характеризує співвідношення між обсягом наявного стабільного фінансування та обсягом потрібного фінансування за всіма валютами [28].

Для АТ «БАНК ФОРВАРД» NSFR за станом на 01.04.2021 становив 107,95 % за нормативного значення понад 80 %. Водночас у банківській системі значення NSFR становило 187,89 %. Отже, рівень ліквідності АТ «БАНК ФОРВАРД» упродовж аналізованого періоду значно перевищував нормативні вимоги НБУ, тому наявні перспективи зниження рівня ліквідності та підвищення ефективності використання активів АТ «БАНК ФОРВАРД», адже надлишкова ліквідність є причиною зниження ефективності використання активів банком.

Удосконалення регулювання ліквідності банківської системи має відбуватися відповідно до вимог нового режиму монетарної політики — відповідно до вимог та умов інфляційного таргетування. Схематично підхід до оптимізації регулювання ліквідності банківської системи можна представити як два етапи.

На першому етапі має відбутися перехід від домінуючого використання операцій постійного доступу, що має місце сьогодні, до дискреційної монетарної політики, що передбачає стимулювання кредитування економіки і підтримання ліквідності на оптимальному рівні. Мінімізація валютних обмежень, що має місце сьогодні, забезпечує стабільність валютного ринку і зниження потреби банків у формуванні надлишкового запасу валютних цінностей для поточної роботи, що і провокує надмірний обсяг ліквідності.

У міжнародній практиці для регулювання ліквідності банківської системи центральні банки почали використовувати динамічні моделі, що базуються на математичному моделюванні складних мереж (complex networks modelling). Такий підхід спрямований на щоденне регулювання ліквідності через використання монетарних інструментів.

На другому етапі базовою ціллю є стабілізація інфляції відповідно до таргету і сприяння стійким темпам економічного зростання.

З метою регулювання ліквідності банківської системи під час різних фаз фінансового циклу доцільно застосовувати різні інструменти. Так, фаза піднесення передбачає накопичення ліквідності шляхом збільшення норм обов'язкового резервування, підвищення вимог до якості кредитів, скорочення активних операцій банків і заборони дострокового розірвання вкладів. Фаза спаду передбачає спрямованість на оптимальне використання накопиченої ліквідності і характеризується зростанням кредитів рефінансування банків, зменшенням норм обов'язкового резервування і суворим моніторингом якості кредитного портфеля банків. На даний час в Україні спостерігається фаза спаду фінансового циклу, що також бачимо, аналізуючи дії НБУ із регулювання ліквідності банківської системи.

На рівні АТ «БАНК ФОРВАРД» основним є дотримання оптимального рівня ліквідності. Основним завданням регулювання ліквідності АТ «БАНК ФОРВАРД» є забезпечення безперебійного здійснення поточних платежів. Ураховуючи високу вартість методів управління активами, що спрямовані на забезпечення цільової ліквідності, а також високі ризики методів управління пасивами, що також спрямовані на забезпечення цільової ліквідності, більшість банків дотримується стратегії збалансованого управління ліквідністю. Така стратегія передбачає управління ризиком ліквідності через координування рішень щодо джерел залучення і напрямів розміщення коштів як за обсягами, так і за термінами, що має за основу забезпечення прибутковості банку.

АТ «БАНК ФОРВАРД» працює в умовах надлишкової ліквідності, що негативно впливає на його прибутковість (вона зменшується), адже найбільш ліквідні активи не використовуються і не створюють доходу.

Підсумовуючи, зазначимо, що заходи з регулювання ліквідності для АТ «БАНК ФОРВАРД» повинні базуватися на результатах оцінювання стану ліквідності та передбачають:

- ідентифікацію періодів із найбільшим дефіцитом ліквідності та оцінювання можливості покриття дефіциту ліквідності;
- вибір джерел погашення дефіциту ліквідності, зокрема шляхом використання надлишку ліквідності попередніх періодів;
- ідентифікацію альтернативних напрямів розміщення коштів в умовах надлишку ліквідності;
- планування залучення і розміщення коштів відповідно до термінів та обсягів.

Для вдосконалення регулювання банківської ліквідності як на рівні АТ «БАНК ФОРВАРД», так і на рівні банківської системи доцільно використовувати проактивні підходи, які забезпечать швидке реагування на потенційні шоки.

Дослідження ліквідності показали, що і в АТ «БАНК ФОРВАРД», і в банківській системі України спостерігається надлишкова ліквідність. Тому з метою регулювання ліквідності банківської системи варто застосовувати заходи, що спрямовані на зниження рівня ліквідності. У *табл. 1* наведено перелік монетарних інструментів, які може застосовувати НБУ для регулювання ліквідності банківської системи з метою її зниження.

Таблиця 1

**Перелік монетарних інструментів, які може застосовувати НБУ
для регулювання ліквідності банківської системи з метою її зниження (макрорівень)**

Інструмент монетарної політики	Спосіб застосування	Вплив на зниження рівня ліквідності банківської системи
Визначення і регулювання норм обов'язкових резервів	Зміна вимог (ставки обов'язкового резервування) до формування обов'язкових резервів відповідно до термінів, видів валют	Підвищити норматив обов'язкового резервування — це дозволить вилучити з ринку частину фінансових ресурсів, і відповідно — знизити рівень ліквідності банківської системи. Зокрема, можна рекомендувати НБУ підвищити норматив обов'язково резервування коштів за гривневими вкладками (на сьогодні він становить 0 %, до 2020 р. коливався в межах 3—6,5 % відповідно до терміну). Таке застосування монетарного інструменту негативно сприймається банками, проте швидко впливає на їхню ліквідність
Операції з цінними паперами на відкритому ринку	Купівля і продаж державних цінних паперів, зокрема ОВДП	Продати банкам ОВДП — рекомендовано ОВДП в іноземній валюті, адже рівень ліквідності за показником LCR _{iv} у понад 10 разів перевищує нормативні вимоги. Продаж гривневих ОВДП також сприятиме зниженню ліквідності банківської системи. Також доцільно розвивати операції з валютними свопами — їхній продаж дозволить абсорбувати надлишкову ліквідність в іноземній валюті
Емісія власних боргових зобов'язань	Купівля і продаж боргових зобов'язань НБУ, зокрема депозитних сертифікатів	Продати банкам депозитні сертифікати — це дозволить абсорбувати надлишкову ліквідність. Рекомендовано зосередити увагу на продажі короткострокових депозитних сертифікатів, адже коефіцієнт довгострокового (чистого стабільного) фінансування NSFR перевищує норматив лише у близько два рази, а LCR _{vv} — у понад чотири рази
Рефінансування банків	Надання кредитів банкам — виконання функції кредитора останньої інстанції	Використовується виключно для покриття дефіциту ліквідності — в умовах профіциту ліквідності доцільно обмежити обсяги рефінансування для банків

Примітка. Складено авторами.

Наведені в *табл. 1* рекомендації щодо застосування монетарних інструментів для зниження ліквідності банківської системи реалізуються виключно на макрорівні — під час реалізації монетарної політики НБУ.

Для АТ «БАНК ФОРВАРД» застосування НБУ таких інструментів має опосередкований вплив, тоді з позицій зниження рівня ліквідності, яка є надлишковою впродовж аналізованого періоду, йому варто застосовувати заходи, що не суперечать вимогам НБУ, які спрямовуються на зниження рівня ліквідності конкретного банку.

Перелік заходів, що рекомендовані АТ «БАНК ФОРВАРД» на мікрорівні для зниження рівня ліквідності і не суперечать рекомендованим заходам НБУ щодо зниження ліквідності банківської системи України, наведено в *табл. 2*.

Таблиця 2

Рекомендовані заходи для зниження ліквідності АТ «БАНК ФОРВАРД» (мікрорівень)

Рекомендовані заходи для зниження ліквідності	Вплив на показники діяльності банку
Вкладення високоліквідних активів у депозитні сертифікати НБУ	Зростання інвестицій у цінні папери, зростання чистого процентного доходу, зниження ліквідності
Вкладення високоліквідних активів у ОВДП	Зростання інвестицій у цінні папери, зростання чистого процентного доходу, зниження ліквідності
Кредитування юридичних осіб	Зростання кредитного портфеля — кредитів клієнтам, зростання чистого процентного доходу, зниження ліквідності

Примітка. Складено авторами.

За станом на 01.01.2021 норматив короткострокової ліквідності АТ «БАНК ФОРВАРД» становив 77,36 % за мінімально необхідного рівня 60 %. Відповідно можемо стверджувати, що в АТ «БАНК ФОРВАРД» є резерв для зниження рівня короткострокової

ліквідності. Найбільш економічно вигідно використовувати вивільнені ліквідні активи для кредитування. Відповідно, якщо АТ «БАНК ФОРВАРД» знизить рівень короткострокової ліквідності, то зможе підвищити ефективність діяльності, що є бажаним.

Висновки. Отже, систематизовані заходи із зниження ліквідності банків чітко розмежовані за рівнями їхнього застосування (для макрорівня і для мікрорівня), а також сформовано перелік рекомендованих дій щодо зниження рівня ліквідності банків, що є максимально необхідним у сьогоденних умовах. Результати дослідження дали змогу ідентифікувати завищений рівень ліквідності як банківської системи, так і окремого банку, що доводить неспроможність банківської системи до використання міжнародних підходів до оцінювання рівня ліквідності і, відповідно, її регулювання. Тому доцільним є адаптування міжнародного досвіду та інструментів із регулювання ліквідності банків до реалій українського фінансового сектору. Запропоновані заходи із регулювання ліквідності матимуть позитивний вплив на ефективність діяльності банків, адже за умови значного надлишку ліквідності активи використовуються недостатньо ефективно і є перспективи отримання додаткового доходу від їхнього використання в активних операціях.

Основними загрозами ефективному регулюванню ліквідності банків є зростання недовіри до дій НБУ, погіршення фінансового стану України, поглиблення фінансової кризи, неможливість подальшої імплементації інфляційного таргетування тощо. Тобто зовнішнє середовище визначатиме доцільність і результативність заходів із регулювання ліквідності, передусім, на макрорівні. Тому доцільним є, за умови реалізації загроз, зосереджуватися на заходах мікрорівня, стимулюючи банки до самостійного збалансування рівня їхньої ліквідності.

Варто зазначити, що в подальших дослідженнях доцільним є розроблення підходів до підвищення рівня ліквідності банків (за умови фактичного її низького рівня порівняно з нормативними вимогами), а також формування математичної моделі складних мереж, що дозволить уніфікувати процеси регулювання банківської ліквідності.

Література

1. Путінцева Т. В. Сутність ліквідності комерційних банків. *Вісник Університету банківської справи*. 2019. № 2—3. С. 73—80.
2. Новосолова О. С. Ліквідність банку та банківської системи України як індикатор ефективності банківської діяльності. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Економіка і управління*. 2020. Т. 31 (70). № 3 (2). С. 76—82.
3. Стукан І. Ю., Стрижак А. П. Ліквідність банківської системи як індикатор економічної нестабільності. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 1. С. 146—152.
4. Храпкіна В. В., Крутушкіна В. В. Ліквідність банківської системи — якісний показник дієвості грошово-кредитного регулювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. 2015. Вип. 14 (3). С. 144—148.
5. Шварц О. В. Ліквідність банківської системи України в умовах економічної кризи. *Бізнес Інформ*. 2021. № 1. С. 291—297.
6. Бех М. С. Вплив ліквідності на стабільність банківської системи України. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2014. Вип. 3. С. 202—211.
7. Лернер Ю. І., Панчішна О. О. Фактори, що характеризують ліквідність банківської системи. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства*. 2013. № 24. С. 72—76.
8. Андросова О. Ф., Пекарський Д. С. Ліквідність банківської системи України: сучасний стан та проблеми регулювання. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 1. С. 139—145.
9. Коваленко В. В. Регулювання ліквідності банків України: проблеми та перспективи. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 7. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2020_7_5 (дата звернення: 10.07.2021).
10. Зверук Л. А., Руденко В. Ю. Система управління ліквідністю банківської установи. *Бізнес Інформ*. 2018. № 11. С. 394—401.
11. Тищенко О. І., Тищенко В. В. Напрями регулювання банківської ліквідності за новими стандартами. *Причорноморські економічні студії*. 2020. № 53. С. 188—194.
12. Пугачова В. І., Погореленко Н. П., Христофорова О. М. Розвиток аналітичного інструментарію регулювання ліквідності банків. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2019. Т. 24. Вип. 4. С. 145—150.
13. Чібісова В. Ю. Проблема забезпечення ефективного регулювання ліквідності банків у сучасних умовах. *Бізнес Інформ*. 2020. № 2. С. 350—357.
14. Новікова Л. Ф., Панасейко І. М., Павлова К. І. Проблеми та шляхи вдосконалення інструментів регулювання ліквідності банківської системи. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2018. № 4. С. 93—103.
15. Брегеда О. А. Забезпечення ліквідності комерційного банку : монографія. Київ : Задруга, 2016. 393 с.

16. Марченко О. В. Зниження ліквідності банківської системи як ключова проблема реалізації грошово-кредитної політики. *Бізнес Інформ*. 2014. № 8. С. 257—262.
17. Коць О., Ільчук П. Зв'язок між грошовими інструментами та показниками економіки України : монографія. Львів : «Новий Світ-2000», 2019. 154 с.
18. D'Avino C., Girardin E., Shabani M. Bank liquidity creation: A new global dataset for developing and emerging countries. *Review of World Economics*. 2021. (date of access: 10.07.2021).
19. Ananou F., Chronopoulos D. K., Tarazi A., Wilson J. O. S. Liquidity regulation and bank lending. *Journal of Corporate Finance*. 2021 (date of access: 10.07.2021).
20. Pham H. N., Pham T. H. N. Determinants of Bank Liquidity: Evidence from Vietnam. *Prediction and Causality in Econometrics and Related Topics Studies in Computational Intelligence*. 2021. P. 185—196 (date of access: 10.07.2021).
21. Amaral M. Liquidity of commercial banks in Portugal and Spain. *European Journal of Government and Economics*. 2021. № 1. P. 46—64 (date of access: 10.07.2021).
22. Ajayi J., Lawal Q. Effect of Liquidity Management on Banks Profitability. *Izvestiya Journal of the University of Economics — Varna*. 2021. № 2. P. 220—237 (date of access: 15.08.2021).
23. Carpinelli L., Crosignani M. The design and transmission of central bank liquidity provisions. *Journal of Financial Economics*. 2021. № 1. P. 27—47 (date of access: 15.08.2021).
24. Chodorow-Reich G., Darmouni O., Luck S., Plosser M. Bank liquidity provision across the firm size distribution. *Journal of Financial Economics*. 2021 (date of access: 15.08.2021).
25. Національний банк України. Офіційний сайт. URL : <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 10.06.2021).
26. Постанова «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» : затверджено Постановою Правління Національного банку України від 01.08.2019 № 102. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0102500-19>.
27. Постанова «Про запровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR)» : затверджено Постановою Правління Національного банку України від 24.12.2019 № 158. URL : https://bank.gov.ua/legislation/Resolution_24122019_158.
28. Рішення «Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR)» : схвалено рішенням Правління Національного банку України від 24.12.2019 № 11001-рш. URL : https://bank.gov.ua/legislation/Decision_24122019_1001-rsh.

Статтю рекомендовано до друку 10.10.2021

© Ільчук П. Г., Коць О. О.

References

1. Putintseva, T. V. (2019). Sutnist likvidnosti komertsiiynykh bankiv [The essence of liquidity of commercial banks]. *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy — Bulletin of the University of Banking*, 2—3, 73—80 [in Ukrainian].
2. Novosolova, O. S. (2020). Likvidnist banku ta bankivskoi systemy Ukrainy yak indyktor efektyvnosti bankivskoi diialnosti [Liquidity of the bank and the banking system of Ukraine as an indicator of the efficiency of banking]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Ekonomika i upravlinnia — Scientific notes of Tavriya National University named after V. I. Vernadsky. Economics and management*, 31 (70), 3 (2), 76—82 [in Ukrainian].
3. Stukan, I. Yu., & Stryzhak, A. P. (2021). Likvidnist bankivskoi systemy yak indyktor ekonomichnoi nestabilnosti [Liquidity of the banking system as an indicator of economic instability]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky — Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic sciences*, 1, 146—152 [in Ukrainian].
4. Khrapkina, V. V., & Krutushkina, V. V. (2015). Likvidnist bankivskoi systemy — yakisnyi pokaznyk diievosti hroshovo-kredytnoho rehuliuвання [Liquidity of the banking system — a qualitative indicator of the effectiveness of monetary regulation]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ekonomichni nauky — Scientific Bulletin of Kherson State University. Economic sciences*, 14 (3), 144—148 [in Ukrainian].
5. Shvarts, O. V. (2021). Likvidnist bankivskoi systemy Ukrainy v umovakh ekonomichnoi kryzy [Liquidity of the banking system of Ukraine in the economic crisis]. *Biznes Inform — Business Inform*, 1, 291—297 [in Ukrainian].
6. Bekh, M. S. (2014). Vplyv likvidnosti na stabilnist bankivskoi systemy Ukrainy [The impact of liquidity on the stability of the banking system of Ukraine]. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky — Bulletin of the Chernivtsi Trade and Economic Institute. Economic sciences*, 3, 202—211 [in Ukrainian].
7. Lerner, Yu. I., & Panchishna, O. O. (2013). Faktory, shcho kharakteryzuiut likvidnist bankivskoi systemy [Factors characterizing the liquidity of the banking system]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «KhPI». Aktualni problemy upravlinnia ta finansovo-hospodarskoi diialnosti pidpriemstva — Bulletin of the National Technical University «KhPI». Actual problems of management and financial and economic activity of the enterprise*, 24, 72—76 [in Ukrainian].
8. Androsova, O. F., & Pekarskyi, D. S. (2015). Likvidnist bankivskoi systemy Ukrainy: suchasnyi stan ta problemy rehuliuвання [Liquidity of the banking system of Ukraine: current status and problems of regulation]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky — Bulletin of Zaporizhia National University. Economic sciences*, 1, 139—145 [in Ukrainian].
9. Kovalenko, V. V. (2020). Rehuliuвання likvidnosti bankiv Ukrainy: problemy ta perspektyvy [Regulation of liquidity of banks of Ukraine: problems and prospects]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok — Public administration: improvement and development*, 7. Retrieved July 10, 2021, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2020_7_5 [in Ukrainian].
10. Zveruk, L. A., & Rudenko, V. Yu. (2018). Systema upravlinnia likvidnistiu bankivskoi ustanovy [Liquidity management system of a banking institution]. *Biznes Inform — Business Inform*, 11, 394—401 [in Ukrainian].
11. Tyshchenko, O. I., & Tyshchenko, V. V. (2020). Napriamy rehuliuвання bankivskoi likvidnosti za novymy standartamy [Directions of regulation of bank liquidity according to new standards]. *Prychornomorski ekonomichni studii — Black Sea Economic Studies*, 53, 188—194 [in Ukrainian].
12. Puhachova, V. I., Pohorelenko, N. P., & Khrystoforova, O. M. (2019). Rozvytok analitychnoho instrumentarii rehuliuвання likvidnosti bankiv [Development of analytical tools for regulating the liquidity of banks]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomika — Bulletin of Odessa National University. Economy*, 24, 4, 145—150 [in Ukrainian].
13. Chibisova, V. Yu. (2020). Problema zabezpechennia efektyvnoho rehuliuвання likvidnosti bankiv u suchasnykh umovakh [The problem of ensuring effective regulation of bank liquidity in modern conditions]. *Biznes Inform — Business Inform*, 2, 350—357 [in Ukrainian].

14. Novikova, L. F., Panaseiko, I. M., & Pavlova, K. I. (2018). Problemy ta shliakhy vdoskonalennia instrumentiv rehuliuвання likvidnosti bankivskoi systemy [Problems and ways to improve tools for regulating the liquidity of the banking system]. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia — Scientific view: economics and management*, 4, 93—103 [in Ukrainian].
15. Breheda O. A. (2016). *Zabezpechennia likvidnosti komertsiiinoho banku [Ensuring the liquidity of a commercial bank]*. Kyiv: Zadruga [in Ukrainian].
16. Marchenko, O. V. (2014). Znyzhennia likvidnosti bankivskoi systemy yak kliuchova problema realizatsii hroshovo-kredytnoi polityky [Reducing the liquidity of the banking system as a key problem in the implementation of monetary policy]. *Biznes Inform — Business Inform*, 8, 257—262 [in Ukrainian].
17. Kots, O., & Ilchuk, P. (2019). *Zviazok mizh hroshovymy instrumentamy ta pokaznykamy ekonomiky Ukrainy [The relationship between monetary instruments and indicators of the economy of Ukraine]*. Lviv: «Novyi Svit-2000» [in Ukrainian].
18. D'Avino, C., Girardin, E., & Shabani, M. (2021). Bank liquidity creation: A new global dataset for developing and emerging countries. *Review of World Economics*. <https://doi.org/10.1007/s10290-021-00434-1>.
19. Ananou, F., Chronopoulos, D. K., Tarazi, A., & Wilson, J. O. S. (2021). Liquidity regulation and bank lending. *Journal of Corporate Finance*. <https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2021.101997>.
20. Pham, H. N., & Pham, T. H. N. (2021). Determinants of Bank Liquidity: Evidence from Vietnam. *Prediction and Causality in Econometrics and Related Topics Studies in Computational Intelligence*, 185—196. https://doi.org/10.1007/978-3-030-77094-5_17.
21. Amaral, M. (2021). Liquidity of commercial banks in Portugal and Spain. *European Journal of Government and Economics*, 1, 46—64. <https://doi.org/10.17979/ejge.2021.10.1.7165>.
22. Ajayi, J., & Lawal, Q. (2021). Effect of Liquidity Management on Banks Profitability. *Izvestiya Journal of the University of Economics — Varna*, 2, 220—237. <https://doi.org/10.36997/ijuev2021.65.2.220>.
23. Carpinelli, L., & Crosignani, M. (2021). The design and transmission of central bank liquidity provisions. *Journal of Financial Economics*, 1, 27—47. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2020.06.025>.
24. Chodorow-Reich, G., Darmouni, O., Luck, S., & Plosser, M. (2021). Bank liquidity provision across the firm size distribution. *Journal of Financial Economics*. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2021.06.035>.
25. Natsionalnyi bank Ukrainy. (n. d.). *Ofitsiinyi sait [Official site]*. Retrieved June 10, 2021, from <https://bank.gov.ua> [in Ukrainian].
26. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2019). *Pro zatverdzhennia Zmin do deiakyykh normatyvno-pravovykh aktiv Natsionalnoho banku Ukrainy: Postanova Pravlinnia vid 01.08.2019 № 102 [On Approval of Amendments to Certain Legal Acts of the National Bank of Ukraine: Resolution of the Board dated August 1, 2019 № 102]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0102500-19> [in Ukrainian].
27. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2019). *Pro zaprovadzhennia koefitsiienta chystoho stabilnoho finansuvannia (NSFR): Postanova Pravlinnia vid 24.12.2019 № 158 [On introduction of the net stable financing ratio (NSFR): Resolution of the Board dated 24.12.2019 № 158]*. Retrieved from https://bank.gov.ua/legislation/Resolution_24122019_158 [in Ukrainian].
28. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2019). *Pro skhvalennia Metodyky rozrakhunku koefitsiienta chystoho stabilnoho finansuvannia (NSFR): Rishennia Pravlinnia vid 24.12.2019 № 11001-rsh [On approval of the Methodology for calculating the net stable financing ratio (NSFR): Decision of the Board dated 24.12.2019 № 11001-rsh]*. Retrieved from https://bank.gov.ua/legislation/Decision_24122019_1001-rsh [in Ukrainian].

The article is recommended for printing 10.10.2021

© Ilchuk P., Kots O.